

Підприємництво, торгівля та біржова діяльність

УДК 338.48

Кожухівська Раїса Борисівна

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи
Уманський національний університет садівництва*

Kozhukhivska Raisa

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Tourism, Hotel and Restaurant Business
Uman National University of Horticulture
ORCID: 0000-0003-4066-4170*

Саковська Олена Миколаївна

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи
Уманський національний університет садівництва*

Sakovska Olena

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Tourism, Hotel and Restaurant Business
Uman National University of Horticulture
ORCID: 0000-0003-2676-6170*

Лементовська Валентина Анатоліївна

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри маркетингу
Уманський національний університет садівництва*

Lementovska Valentyna

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Marketing
Uman National University of Horticulture
ORCID: 0000-0003-4086-309X*

**СІЛЬСЬКИЙ (ЗЕЛЕНИЙ) ТУРИЗМ ЯК ІННОВАЦІЙНА ФОРМА
ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ЧЕРКАЩИНІ:
МАРКЕТИНГОВИЙ АСПЕКТ**

**RURAL (GREEN) TOURISM AS AN INNOVATIVE FORM OF
ENTREPRENEURIAL ACTIVITY IN CHERKASY REGION:
MARKETING ASPECT**

Анотація. У статті проведено аналіз умов створення та реалізації діяльності у сфері сільського (зеленого) туризму на регіональному рівні. Досліджено поняття «сільського (зеленого) туризму» та запропоновано власне визначення дефініції «сільський (зелений) туризм». Зазначено, що ведення туристичного бізнесу на сільських територіях є соціально значущим видом підприємницької діяльності, що сприяє сталому розвитку сільських територій: розвитку інфраструктури, поліпшення якості життя, збільшення доходів місцевого населення, створення робочих місць, підтримки та збереження традицій та культури, збереження екології.

У ході дослідження встановлено, що зайняття підприємницькою діяльністю у сфері сільського (зеленого) туризму є вагомим напрямком територіального розвитку України та альтернативним видом економічної діяльності на селі. Аналіз умов розвитку сільського (зеленого) туризму на макро- та макрорівнях, дав змогу констатувати факт динамічного розвитку даного виду туристичної діяльності. Зазначено, що сільський (зелений) туризм може виступати як інноваційна форма підприємницької діяльності у сільській місцевості, яка може стати вирішенням багатьох проблем для сільського населення. Провівши територіальний аналіз розвитку сільського (зеленого) туризму в Україні, визначено регіони (області) в яких даний вид туристичної діяльності набув найбільшого поширення. Результати маркетингового аналізу щодо специфіки ведення бізнесу у сфері сільського (зеленого) туризму на території Черкаської області дали змогу визначити сильні та слабкі

сторони туристичного бізнес-середовища та окреслити переваги та недоліки території. Визначено та розглянуто чинники розвитку сільського (зеленого) туризму на Черкащині. Резюмовано, що Черкаська область володіє значним природнім та матеріальним ресурсом для розвитку сільського (зеленого) туризму. Проте, існують комплексні проблеми, які перешкоджають розвитку даного виду туризму. Усвідомлення наявної проблематики, зменшення проблемних сторін і посилення конкурентних переваг дасть змогу розвивати сільський (зелений) туризм у регіоні.

Ключові слова: *сільський (зелений) туризм, територія, інноваційна діяльність, підприємництво, маркетинг.*

Summary. *The article analyzes the conditions for establishing and implementing activities in the field of rural (green) tourism at the regional level. The concept of "rural (green) tourism" has been investigated and the author's own definition of "rural (green) tourism" has been proposed. It is stated that running a tourism business in rural areas is a socially significant type of entrepreneurial activity that contributes to the sustainable development of rural areas: infrastructure development, improvement of the quality of life, increase of local population's income, creation of jobs, support and preservation of traditions and culture, environmental protection.*

During the investigation, it was found that entrepreneurial activity in the field of rural (green) tourism is an important area of territorial development of Ukraine and an alternative type of economic activity in rural areas. The analysis of the conditions for the development of rural (green) tourism at the micro and macro levels has made it possible to state the fact of the dynamic development of this type of tourism activity. After conducting a territorial analysis of the development of rural (green) tourism in Ukraine, there have been identified the regions (oblasts) where this type of tourism activity has become particularly prevalent. It is mentioned that rural (green) tourism can act as an innovative form of entrepreneurial activity in rural areas, which can be a

solution to many problems for the rural population. The results of the marketing analysis regarding the specificity of doing business in the field of rural (green) tourism in Cherkasy region made it possible to identify the strengths and weaknesses of the tourism business environment and to outline the advantages and disadvantages of the territory. The factors of development of rural (green) tourism in Cherkasy region are defined and considered. It is summarized that Cherkasy region possesses a significant natural and material resource for the development of rural (green) tourism. Nevertheless, there are complex problems that impede the development of a given type of tourism. The awareness of existing problems, reduction of problematic aspects and strengthening of competitive advantages will allow the development of rural (green) tourism in the region.

Key words: *rural (green) tourism, territory, innovative activity, entrepreneurship, marketing.*

Постановка проблеми. Зайняття підприємницькою діяльністю у сфері сільського (зеленого) туризму є вагомим напрямком територіального розвитку України та альтернативним видом економічної діяльності на селі. Науковцями Інституту аграрної економіки, в науковій розробці Стратегічні напрями сталого розвитку сільських територій на період до 2030 року, серед ключових напрямів територіального розвитку України, окремим пунктом відзначено «Розвиток сільського туризму та рекреаційної сфери на селі» та зазначено, що туризм, в умовах невизначеності, є прибутковою та екологічно безпечною галуззю економіки країни [1, с. 28].

Разом з тим, у Концепції стимулювання розвитку підприємництва на сільських територіях до 2030 року окреслено основні проблеми розвитку на селі, серед яких, зокрема, зазначаються й такі проблеми, як «забезпечення розвитку соціально необхідної, конкурентоспроможної та екологічно безпечної для населення економіки сільського господарства;

підтримання екологічної рівноваги з обов'язковим врахуванням збалансованого використання та примноження природних ресурсів сільських територій» [2].

Станом на кінець 2022 року The World Tourism Organization (UNWTO) показники розвитку сільського (зеленого) туризму визначаються на рівні від 10-20% до 30% на рік від загального економічного прибутку, а серед прибуткових статей сфери міжнародного туризму він складає 10-15% [3]. Зазначені показники засвідчують динамічне зростання такого виду економічної діяльності як сільський (зелений) туризм. В даний час в Україні частка сільського (зеленого) туризму становить близько 8% серед усіх видів туризму. Зважаючи на вказане, сільський (зелений) туризм може стати вирішенням багатьох проблем для сільського населення, яке втратило роботу або було вимушене покинути заняття сільським господарством. Тому можна говорити про те, що сільський (зелений) туризм може виступати як інноваційна форма підприємницької діяльності у сільській місцевості.

Зважаючи на вищезазначену проблематику, вивчення питання щодо умов розвитку та специфіки реалізації підприємницької діяльності у сфері сільського (зеленого) туризму є особливо актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями і проблематикою розвитку туризму, зокрема сфери сільського (зеленого) туризму, його сутністю й особливостями організації, займались багато науковців. Так, Горішевський П., Васильєв В., Зінько Ю. сільський туризм розглядають як «форму проведення вільного часу у вигляді стаціонарного відпочинку, тоді як базовою метою екотуризму виступає активне відкриття дикої природи, традицій і культури, їх глибоке пізнання й сприйняття» [4]. «Сільський (зелений) туризм є формою діяльності сільського населення з надання послуг із проживання та харчування на садибі господаря та видом відпочинку міських жителів» – зазначають Рутинський М.Й., Зінько Ю.В.

[5]. Автори О. Галич та І. Шевченко сільський зелений туризм розглядають з позиції діяльності фермерського господарства або особистого підсобного господарства [6]. На думку дослідника Пеньковського В. під сільським зеленим туризмом слід розуміти ведення підприємницької діяльності на базі сільських агроосель (агросадиб) [7]. Шуканова А., Вішнікіна Л., Федій О. розглядають такий вид туризму «як форму не сільськогосподарського (тобто альтернативного і додаткового по відношенню до основної сільськогосподарської діяльності), а саме рекреаційно-туристичного непрофесійного підприємництва в сільській місцевості, яке органічно поєднується із іншими видами туризму – екологічним, гастрономічним, екстремальним, етнографічним, агротуризмом, подієвим тощо» [8]. Автором Печенюк А. обґрунтовано наукові засади та проблематику розвитку малих підприємств сільського зеленого туризму [9].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проведений аналіз наукових та дослідницько-популярних матеріалів стосовно розвитку туризму, зокрема сфери сільського (зеленого) туризму та діяльності у даному напрямку, дав змогу всебічно оцінити проблему та зробити висновок щодо недостатності вивчення даного питання. Указаний аспект породжує необхідність додаткового вивчення проблематики організації та ведення туристичної діяльності у сфері сільського (зеленого) туризму на регіональному рівні та проведення більш ґрунтовних досліджень у даному напрямку.

Мета дослідження – аналіз умов створення та реалізації діяльності у сфері сільського (зеленого) туризму на регіональному рівні. Зважаючи на мету, основним **завданням** дослідження є проведення маркетингового аналізу щодо специфіки ведення бізнесу у сфері сільського (зеленого) туризму на території Черкаської області.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розгортання системної економічної кризи в Україні зумовлюється загостренням соціально-

економічної ситуації в окремих регіонах, наростанням структурних деформацій в економіці та збереженням неефективної моделі організації виробництва. Така ситуація потребує пошуку нової моделі економічного зростання, яка базується на використанні конкурентних переваг регіонів та поєднанні виробничого, наукового та управлінського потенціалу вітчизняної економіки [10, с. 302].

На нашу думку, саме сільський (зелений) туризм, як один з різновидів туристичної діяльності, може стати тією інноваційною формою економічної діяльності на селі, яка зменшить негативний вплив економічних факторів на розвиток території України.

Ст.ст. 4 та 6 Закону України «Про туризм» сільський зелений туризм визнано «окремим видом туризму, розвиток якого є пріоритетним напрямом державної політики». Даним Законом України «сільський зелений туризм розглядається як одна із послуг, що може надаватися в рамках господарської діяльності особистих селянських господарств» [11].

Сільський (зелений) туризм – це специфічна форма відпочинку в приватних господарствах сільської місцевості з використанням майна та трудових ресурсів особистого селянського, підсобного або фермерського господарства, природно-рекреаційних особливостей місцевості та культурної, історичної та етнографічної спадщини регіону [12].

У Проєкті Закону України «Про сільський та сільський зелений туризм» під терміном «сільський (зелений) туризм» розуміється «відпочинковий вид сільського туризму, пов'язаний з перебуванням туристів в власному житловому будинку сільського господаря, окремому (гостьовому) будинку або на території особистого селянського (фермерського) господарства. ... Сільський туризм включає в себе елементи інших видів туризму, які передбачають тимчасове перебування туристів у сільській місцевості (селі), зокрема таких, як сільський зелений туризм і екотуризм» [13].

Ми, загалом погоджуємося з даним визначенням, але вважаємо, що його можна доповнити словами такого змісту «... з можливістю провадження господарської діяльності не з метою отримання прибутку, а для власного використання (споживання)».

Основними передумовами розвитку сільського (зеленого) туризму в Україні є: наявність великої кількості сільських приватних садиб (в українських селах нараховується 6,3 млн. житлових будинків, майже 10% з яких можуть використовуватися для прийому туристів); у сільській місцевості велика частка незайнятого або частково зайнятого працездатного населення (лише близько 10% працездатного населення працює в агровиробничій сфері за трудовими угодами); наявність готової до реалізації сільгосппродукції, 2/3 якої виробляється у приватних особистих селянських господарствах [14, с. 90].

Реалізація туристичного бізнесу на сільських територіях є соціально значущим видом підприємницької діяльності, що сприяє сталому розвитку сільських територій: розвитку інфраструктури, поліпшення якості життя, збільшення доходів місцевого населення, створення робочих місць, підтримки та збереження традицій та культури, збереження екології.

З огляду на взаємозв'язок туризму та екології впливає, що вони один без одного існувати не можуть, тому що природні ресурси входять до складу туристичних ресурсів нарівні з іншими складовими туристичного бізнесу, такі як капітал, технології, кадри. Водночас, не можна не приймати рішучих заходів, спрямованих на запобігання шкоди природі у процесі туристичної діяльності. Адже відмова від туризму призведе до економічних втрат, а ігнорування пов'язаного з ним екологічного аспекту спричинить за собою руйнацію природного середовища, що для соціуму часом має набагато більші наслідки, ніж одержання державним бюджетом надходжень від туристичної діяльності [15, с. 47].

Ключовою ресурсною складовою сільського (зеленого) туризму є територія сільської місцевості з усіма об'єктами туристичної інфраструктури. Об'єкти туристичної інфраструктури можна поділити на два типи: об'єкти показу (пам'ятки архітектури, будівлі, історичні артефакти, ландшафти, природні комплекси, етнографічні об'єкти, промисли та ремесла тощо) та об'єкти дозвілля (заклади харчування, ночівлі, відпочинку, місцева кухня, події культури та мистецтва), що знаходяться у цій місцевості. Загалом, можна сказати, що до інфраструктурних об'єктів сфери сільського (зеленого) туризму відноситься все те, що можна побачити та відвідати під час подорожі та відпочинку у сільській місцевості.

Провівши територіальний аналіз розвитку сільського (зеленого) туризму в Україні, нами визначено регіони (області) в яких даний вид туристичної діяльності набув найбільшого поширення (рис. 1).

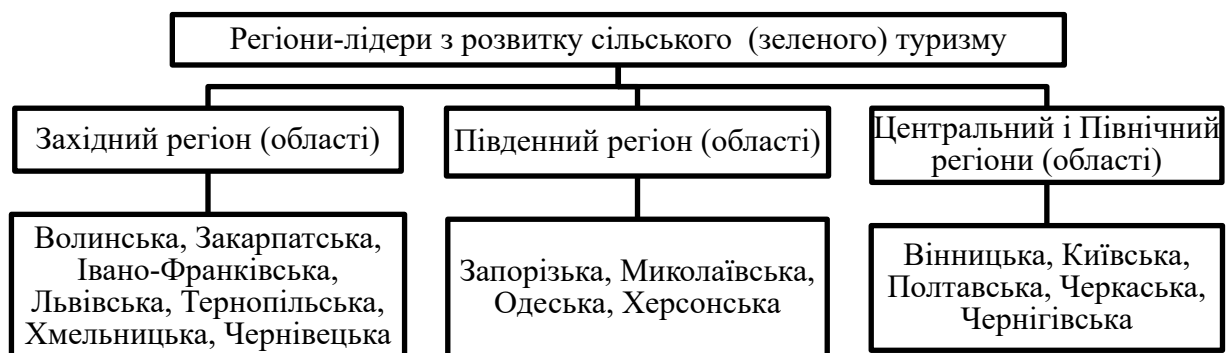

Рис. 1. Регіони-лідери з розвитку сільського (зеленого) туризму в Україні

Джерело: складено авторами на основі проведеного дослідження

Варто зазначити, що за даними Спілки сільського зеленого туризму України, загальна кількість садиб, що на сьогодні вже надають послуги у сфері сільського (зеленого) туризму становить понад 1500 осель [16].

Для проведення більш детального аналізу розвитку сільського (зеленого) туризму в Україні, авторами було обрано територію Черкаської області, оскільки на дана територія володіє потужною туристично-

рекреаційною базою, що робить можливим розвивати різні види туристичної діяльності.

В основі аналізу використано Звіт з виконання Програми розвитку туризму в Черкаській області 2018-2020. Так, зокрема у Звіті зазначено, що «У Черкаській області туристичною діяльністю займаються близько 250 суб'єктів підприємницької діяльності, з яких 20 здійснюють діяльність туристичних операторів. За останні роки їх кількість збільшилася, що свідчить про перспективи розвитку туристичної галузі, попит на туристичні послуги та підтримку підприємницької ініціативи. В області функціонує більше 120 колективних засобів розміщення, понад 900 закладів ресторанного господарства та 2 туристично-інформаційні центри, 9 національних та державних історико-культурних і природних заповідників, а також Національний дендрологічний парк «Софіївка» [17].

«На Черкащині все більшої популярності серед туристів набуває сільський зелений туризм. У регіоні здійснюють свою діяльність 45 садиб. Альтернативним шляхом розвитку зеленого туризму у регіоні є створення мережі тематичних селищ, що дозволяє урізноманітнити туристичний продукт регіону та привабити ще більше туристів у сільську місцевість. Ідея створення тематичних сіл активно впроваджується на Черкащині. Такі бізнес ідеї вже застосовуються у 14 селах регіону» [17].

Туризм відіграє значну роль у створенні нових робочих місць, особливо у сільській місцевості. Існує позитивна динаміка щодо кількісних показників закладів тимчасового розміщення, зокрема сільських зелених садиб, а отже, щороку відкриваються нові туристичні інфраструктурні об'єкти. Якщо у 2011 році закладів тимчасового розміщення нараховувалось 65, а зелених садиб – 21, у 2012 році їх кількість збільшилась до 69 та, відповідно, – 27, то у 2013 році – 72 заклади розміщення та 32 зелені садиби, середня завантаженість яких (за інформацією власників) складає 60% [18].

У регіоні здійснюють свою діяльність 34 агросадиби, головним завданням яких є: надання послуг відпочинку для жителів міст та ознайомлення іноземних туристів із традиціями та побутом місцевого населення; можливість пожити у справжній сільській хаті з дотриманням усіх традицій сільської місцевості; екологічний та здоровий відпочинок на природі; чисте повітря, сонце, водні джерела; екологічні продукти харчування; страви української національної кухні; проста і затишна родинна атмосфера; майстер-класи з народних ремесел; риболовля, полювання, пікнік; водні та кінні прогулянки.

Найрозвиненішими в напрямку розвитку сільського (зеленого) туризму є Смілянський (8 садиб), Черкаський (6 садиб) та Канівський (6 садиб) райони [18].

Розглядаючи подальші можливості та умови розвитку сільського (зеленого) туризму в Черкаській області, варто проаналізувати зовнішнє та внутрішнє середовище здійснення бізнес-діяльності у даному напрямку. Провести аналіз можна за допомогою визначення сильних і слабких сторін бізнес-середовища та окреслення переваг та недоліків території (табл. 1).

Отже, зважаючи на визначені у SWOT-аналізі туристичної галузі Черкаської області дані, можна сказати, що розвиток сільського (зеленого) туризму в даному регіоні, залежить від багатьох чинників. Узагальнюючи їх можна поділити на: соціальні, політико-правові, економічні, моральні та екологічні. Так, соціальні чинники характеризуються: «зниженням порогу бідності»; підвищенням рівня зайнятості населення; розвитком супутніх туристичній сфері, інфраструктур. До політико-правових варто віднести: удосконалення нової нормативно-правової бази, що регулює туристичну галузь в регіоні; розширення повноважень органів, що контролюють діяльність у сфері туризму; розвиток інститутів місцевого самоврядування та становлення політичної стабільності в регіоні. Економічні чинники характеризуються показниками доходів населення; доступністю житлового

фонду; підвищенням рівня конкурентоспроможності економіки регіону; зниженням показника рівня безробіття; наявністю фахових працівників; розвитком малого підприємництва, тощо. Екологічні чинники визначаються рівнем відповідності правових норм, що регулюють екологічну безпеку регіону до можливостей збереження навколишнього середовища. Моральні: збереження, вивчення, відтворення територіальної культурної спадщини, місцевих традицій, тощо.

Таблиця 1

SWOT-аналіз туристичної галузі Черкаської області

Сильні сторони:	Слабкі сторони:
<ol style="list-style-type: none"> 1. Сприятливі природні умови та історія краю. 2. Значна кількість унікальних об'єктів історико-культурної спадщини та природно-заповідного фонду. 3. Наявність культурно-історичних місць на території області. 4. Порівняно низька забрудненість території токсичними відходами. 5. Відносно доступний рівень цін в закладах громадського харчування та центрах надання туристичних послуг. 6. Наявність історичних місць, які дозволяють створювати туристичні маршрути. 7. Наявність санаторіїв, санаторіїв-профілакторіїв, баз відпочинку тощо. 8. Можливість реалізації інноваційних форм туристичної діяльності. 9. В області діють громадські організації, робота яких спрямована на захист культурної та історичної спадщини. 10. Готовність місцевого населення до ведення туристичного бізнесу. 11. Збережені сільські традиції, культура, етнографічна спадщина. 12. Черкащина – це територія численних фестивалів та масових заходів, орієнтованих на туриста. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Незадовільний стан автомобільних доріг. 2. Використання не в повній мірі потенціалу аеро та річкових портів. 3. Низький рівень маркетингу туристичної галузі в області. 4. Незначний досвід у залученні інвестицій. 5. Слабка диверсифікація підприємств туристичної галузі. 6. Задовільна інноваційна активність суб'єктів надання туристичних послуг. 7. Недостатня кількість кваліфікованих кадрів у сфері надання туристичних послуг. 8. Недостатня популяризація Черкащини як туристичного центру в Україні та за кордоном. 9. Обмежена кількість пропозицій для туристів. 10. Незручність пересування областю (слабко розвинена транспортна інфраструктура) 11. Недостатня взаємодія суб'єктів туристичного ринку області. 12. Незадовільний стан багатьох історико-культурних пам'яток. 13. Неналежний рівень надання послуг об'єктами індустрії гостинності. 14. Недостатність якісної інформації щодо туристичної привабливості області. 15. Низький рівень розвитку туристичної інфраструктури, в т.ч. і для осіб з інвалідністю та особливими потребами. 16. Недостатня кількість туристичного забрендowanego товару. 17. Відсутність електрофікації залізничного сполучення та потягів підвищеного комфорту
Можливості:	Загрози:
<ol style="list-style-type: none"> 1. Розвиток транспортного сполучення: річкового, повітряного, автомобільного та залізничного. 2. Розвиток міжнародної співпраці в економічній та культурній сферах. 3. Створення інституційних умов для розвитку територій і територіальних громад. 4. Реалізація інвестиційних проектів на умовах співфінансування із державного бюджету, за 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Нестабільна економічна і політична ситуація в Україні. 2. Погіршення умов фінансування і кредитування. 3. Подальше погіршення стану туристичної інфраструктури. 4. Недостатність фінансування історичних та архітектурних пам'яток. 5. Тіньовий туристичний бізнес.

кошт ДФРР, та коштів ЄС. 5. Передача земель за межами населених пунктів у власність ОТГ, які можуть бути використані для розвитку туристичної інфраструктури. 6. Продовження реформ в Україні сприятиме покращенню бізнес-клімату. 7. Ріст популярності туризму, в т.ч. сільського (зеленого) та ін.. 8. Зростання зацікавленості іноземних інвесторів до області завдяки продовженню євроінтеграційних процесів та відродженню економіки. 9. Розвиток міжнародних транспортних коридорів.	6. Обмежене бюджетне фінансування. 7. Втрата кадрового потенціалу (пов'язано з військовими діями), введення безвізу з країнами ЄС. 8. Невідповідності рівня розвитку туристичної індустрії наявному потенціалу. При цьому необхідно розуміти, що область у цій сфері конкурує з іншими областями, в першу чергу сусідніми. І перемога у цій конкурентній боротьбі значною мірою залежатиме від ефективності взаємодії всіх зацікавлених сторін.
---	---

Джерело: складено на основі аналізу даних [17]

Висновки і перспективи подальших досліджень. Туризм – комплексна галузь економіки, яку слід розглядати як: сферу різноманітних послуг; сектор внутрішнього і міжнародного туризму; вид підприємницької діяльності в сільській місцевості; розвиток сільського (зеленого) туризму передбачає також і рішення ряду економічних, екологічних і соціальних проблем в приймаючому регіоні. Крім того, сільський (зелений) туризм, як сфера послуг в сільській місцевості, істотно змінює систему економічних відносин не тільки між жителями села, але також і між ними і туристами. Отже, сільський (зелений) туризм має інтегруючий вплив на розвиток сільських територій, раціональне використання їх ресурсного потенціалу, стимулює розвиток особистих селянських домогосподарств, розширюючи попит на екологічно чисті продукти харчування, та в цілому на вирішення соціально-економічних проблем сільських територій.

SWOT-аналіз дав змогу резюмувати, що Черкаська область володіє значний природнім та матеріальним ресурсом для розвитку сільського (зеленого) туризму. Проте, беззаперечним є факт комплексних проблем у сфері даного виду туризму, які перешкоджають його розвитку. Усвідомлення наявної проблематики, зменшення проблемних сторін і посилення конкурентних переваг дасть змогу розвивати сільський (зелений) туризм у регіоні.

Отже, сільський (зелений) туризм – нова сфера діяльності і наукових досліджень, в якій простежується взаємодія напрямків як економічного, так і неекономічного характеру, як світового, так і національного рівнів. Розвиток сільського (зеленого) туризму на окремій території сприятиме загальному розвитку країни в цілому. Тому, *перспективи подальших досліджень*, вбачаються нами у комплексному інноваційному та технологічному розвитку даного виду туризму.

Література

1. Лупенко Ю.О., Малік М.Й., Булавка О.Г. Стратегічні напрями сталого розвитку сільських територій на період до 2030 року. К. : ННЦ ІАЕ, 2020. 60 с.
2. Концепція стимулювання розвитку підприємництва на сільських територіях до 2030 року. Проєкт розпорядження КМУ від 22 вересня 2021. Міністерство аграрної політики України 2019-2022. URL: <https://minagro.gov.ua/npa/pro-shvalennya-koncepciyi-stimulyuvannya-rozvitku-pidpriyemnictva-na-silskih-teritoriyah-do-2030-roku> (дата звернення: 30.01.2023).
3. Tourism Industries 2021 or latest available year. The World Tourism Organization (UNWTO). URL: <https://www.unwto.org/tourism-statistics/key-tourism-statistics> (дата звернення: 30.01.2023).
4. Горішевський П., Васильєв В., Зінько Ю. Сільський зелений туризм: організація надання послуг гостинності. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2003. 148 с.
5. Рутинський М.Й., Зінько Ю.В. Сільський туризм. К. : Знання, 2006. 271 с.
6. Галич О., Шевченко І. Зелений туризм: сутність та перспективи розвитку на Полтавщині. *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії*. Сер.: Економічні науки. 2010. Вип. 1. Т. 1. С. 38-45.

7. Пеньковський В. С. Формування та розвиток господарств сільського зеленого туризму : дис. ... канд. екон. наук. Полтава, 2017. 229 с.
8. Шуканова А.А., Вішнікіна Л.П., Федій О.А. Сільський туризм та його геопросторова організація на Полтавщині. *Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна*. Сер.: Міжнародні відносини. Економіка краєзнавство. Туризм. 2020. Вип. 12. С. 261-271.
9. Печенюк А.П. Формування стратегії розвитку сільського зеленого туризму : дис. ... канд. екон. наук. Кам'янець-Подільський, 2018. 225 с.
10. Kozhukhivska R., Parubok N., Petrenko N., Podzihun S. and Udovenko I. Methods of assessment of efficiency of creating regional innovative clusters for dynamic development of economics. *Investment Management and Financial Innovations*. 2017. 14(3). P. 302-312. doi: 10.21511/imfi.14(3-2).2017.01
11. Закон України «Про туризм». Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1995. № 31. Ст. 24. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 30.01.2023).
12. Діяльність у сфері сільського зеленого туризму. Поняття «сільський зелений туризм». URL: https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/Діяльність_у_сфері_сільського_зеленого_туризму (дата звернення: 30.01.2023).
13. Проект Закону про сільський та сільський зелений туризм. Верховна Рада України, № 5206 від 05.03.2021. *Офіційний веб-портал*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71321 (дата звернення: 30.01.2023).
14. Новикова В.І. Сільський (зелений) туризм: можливості розвитку в Україні, поширення на Черкащині. Матеріали I Всеукраїнської Інтернет-конференції «Рекреаційні ресурси та послуги гостинності в

- регіонах України». (м. Черкаси, 17 травня 2016 р.). Черкаси : Ю.А. Чабаненко, 2016. С. 89-92. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/novykova6.htm
- 15.Саковська О.М., Кожухівська Р.Б. Організаційні засади та проблематика розвитку екотуризму як перспективного виду туристичної діяльності в Україні. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Сер.: «Економічні науки»,. 2021. Вип. 2(46). Т.2. С. 44-50.
- 16.Спілка сільського зеленого туризму України. *Офіційний сайт*. URL: <https://www.greentour.com.ua> (дата звернення: 30.01.2023).
- 17.Звіт з виконання Програми розвитку туризму в Черкаській області 2018-2020. URL: <https://kammiskrada.gov.ua/wp-content/uploads/2021/07/По-програмі-розвитку-туризму-у-2018-2020-pp-1.pdf>
- 18.Черкащина туристична. Черкаська обласна державна адміністрація. *Офіційний портал*. URL: <https://ck-oda.gov.ua/turyzm-oblasne-dochirnje-pidpryjemstvo/> (дата звернення: 30.01.2023).

References

1. Lupenko Yu.O., Malik M.I., Bulavka O.H. Stratehichni napriamy staloho rozvytku silskykh terytorii na period do 2030 roku. К. : NNTs IAE, 2020. 60 s.
2. Kontseptsiiia stymuliuvannia rozvytku pidpriemnytstva na silskykh terytoriiakh do 2030 roku. Proiekt rozporiadzhennia KMU vid 22 veresnia 2021. Ministerstvo ahrarnoi polityky Ukrainy 2019-2022. URL: <https://minagro.gov.ua/npa/pro-shvalennya-koncepciyi-stimulyuvannya-rozvitku-pidpriemnictva-na-silskih-teritoriyah-do-2030-roku> (data zvernennia: 30.01.2023).

3. Tourism Industries 2021 or latest available year. The World Tourism Organization (UNWTO). URL: <https://www.unwto.org/tourism-statistics/key-tourism-statistics> (data zvernennia: 30.01.2023).
4. Horishevskiy P., Vasyliiev V., Zinko Yu. Silskiy zeleniy turizm: orhanizatsiia nadannia posluh hostynnosti. Ivano-Frankivsk : Misto NV, 2003. 148 s.
5. Rutynskiy M.I., Zinko Yu.V. Silskiy turizm. K. : Znannia, 2006. 271 s.
6. Halych O., Shevchenko I. Zeleniy turizm: sutnist ta perspektyvy rozvytku na Poltavshchyni. Naukovi pratsi Poltavskoi derzhavnoi ahrarnoi akademii. Ser.: Ekonomichni nauky. 2010. Vyp. 1. T. 1. S. 38-45.
7. Penkovskiy V. S. Formuvannia ta rozvytok hospodarstv silskoho zelenoho turizmu : dys. ... kand. ekon. nauk. Poltava, 2017. 229 s.
8. Shukanova A.A., Vishnikina L.P., Fedii O.A. Silskiy turizm ta yoho heoprosorova orhanizatsiia na Poltavshchyni. Visnyk KhNU im. V.N. Karazina. Ser.: Mizhnarodni vidnosyny. Ekonomika kraieznavstvo. Turizm. 2020. Vyp. 12. S. 261-271.
9. Pecheniuk A.P. Formuvannia stratehii rozvytku silskoho zelenoho turizmu : dys. ... kand. ekon. nauk. Kamianets-Podilskiy, 2018. 225 s.
10. Kozhukhivska R., Parubok N., Petrenko N., Podzihun S. and Udovenko I. Methods of assessment of efficiency of creating regional innovative clusters for dynamic development of economics. Investment Management and Financial Innovations. 2017. 14(3). R. 302-312. doi: 10.21511/imfi.14(3-2).2017.01
11. Zakon Ukrainy «Pro turizm». Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR). 1995. № 31. St. 24. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text> (data zvernennia: 30.01.2023).
12. Diialnist u sferi silskoho zelenoho turizmu. Poniattia «silskiy zeleniy turizm». URL:

- https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/Diialnist_u_sferi_silskoho_zelenoho_turyzmu (data zvernennia: 30.01.2023).
13. Proekt Zakonu pro silskiy ta silskiy zeleniy turizm. Verkhovna Rada Ukrainy, № 5206 vid 05.03.2021. Ofitsiinyi veb-portal. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71321 (data zvernennia: 30.01.2023).
 14. Novykova V.I. Silskiy (zeleniy) turizm: mozhlyvosti rozvytku v Ukraini, poshyrennia na Cherkashchyni. Materialy I Vseukrainskoi Internet-konferentsii «Rekreatsiini resursy ta posluhy hostynnosti v rehionakh Ukrainy». (m. Cherkasy, 17 travnia 2016 r.). Cherkasy : Yu.A. Chabanenko, 2016. S. 89-92. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/novykova6.htm
 15. Sakovska O.M., Kozhukhivska R.B. Orhanizatsiini zasady ta problematyka rozvytku ekoturizmu yak perspektyvnoho vydu turystychnoi diialnosti v Ukraini. Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal «Internauka». Ser.: «Ekonomichni nauky», 2021. Vyp. 2(46). T.2. S. 44-50.
 16. Spilka silskoho zelenoho turizmu Ukrainy. Ofitsiinyi sait. URL: <https://www.greentour.com.ua> (data zvernennia: 30.01.2023).
 17. Zvit z vykonannia Prohramy rozvytku turizmu v Cherkaskii oblasti 2018-2020. URL: <https://kammiskrada.gov.ua/wp-content/uploads/2021/07/Po-prohrami-rozvytku-turyzmu-u-2018-2020-rr-1.pdf>
 18. Cherkashchyna turystychna. Cherkaska oblasna derzhavna administratsiia. Ofitsiinyi portal. URL: <https://ck-oda.gov.ua/turyzm-oblasne-dochirnje-pidpryjemstvo/> (data zvernennia: 30.01.2023).